

M e i l ė s
p o e t a s

Rumi yra vienas iš populiariausių poetų Jungtinėse Amerikos Valstijose, per pastaruosius kelis dešimtmečius par-

duota milijonai jo knygų egzempliorių. Lietuvoje Rumi vardas yra girdėtas bent jau tiems, kas domėjosi Rytų kultūra ir poezija, tačiau jo kūryba menkai žinoma. Tariant šį vardą man atmintyje iškyla kitas vardas – Omaras Chajamas, ir ši asociacija tikrai ne atsitiktinė. Abu poetai atstovauja klasikinei persų poezijos tradicijai, nors jų gyvenimus skiria bemaž du šimtai metų. Lietuvoje Omaras Chajamas jau yra įleidęs šaknis, išleistos kelios jo rubajatų knygos, vertėjai vis bando eiti imtynių su tolima ir sudėtinga šio persų poeto kalba, poetika. Rumi, deja, tokio dėmesio nesulaukė. Pavyko aptikti vos vieną kitą bandymą, vieną kitą eilėraštį periodikoje. Yra išleista knyga apie Rumi, kurioje, pasitelkus viduramžių romano stilistiką, pasakojama poeto gyvenimo istorija (Nigel Watts, *Meilės kelias*, Kaunas: Mijalba, 2003). Ir viskas. Tikrai per mažai autoriui, kurį skaito milijonai žmonių visame pasaulyje. Tad kas gi yra tas Rumi?

Poeto tikrasis vardas yra *Jalal ad Din (ad Din) Rumi*. Jis gimė 1207 metais rytiniame Persijos imperijos pakraštyje, Balcho mieste (šiandieninis Afganistanas). Jo tėvas, kilmingos giminės atstovas Bahaudinas Valadas, buvo garsus teologas, teisininkas ir pamokslininkas. Jo motina – Chorasano provincijos valdovo giminaitė. Kai mongolai įsiveržė į Centrinę Aziją, Rumi kartu su šeima ir būriu sekėjų paliko Balchą. Jų karavanas

1215–1220 metais keliavo musulmonų kraštais, trumpam rasdamas priebėgą daugybėje miestų, tarp jų Bagdade ir Damaske. Po piligriminės kelionės į Meką šeima galiausiai apsistojo Konijoje (šiandieninė Vakarų Turkija). Šiandien trys šalys – Iranas, Turkija ir Afganistanas – laiko Rumi savo nacionaliniu poetu, nors jo laikais šių valstybių nebuvo, visos jos priklausė kur kas didesnei Persijos imperijai.

Rumi puikų išsilavinimą gavo namuose, vienas iš mokytojų buvo jo tėvas. Studijavo jis ir Damaske, Alepe. Kitu įtakingu mokytoju tapo tėvo mokinys Sajidas Burhanudinas. Vadovaujamas pastarojo, Rumi praktikavo sufizmą ir sėmėsi žinių apie dvasinio gyvenimo paslaptis. 1231 metais mirus tėvui, Rumi paveldėjo jo pareigas ir tapo iškilium religijos mokytoju, pamokslavo Konijos mečetėse. Būdamas dvidešimt ketverių, jis jau garsėjo kaip puikus religijos žinovas ir mokslininkas. Tolesnis jo gyvenimas atrodė aiškus ir įpareigojantis.

Didysis lūžis Rumi gyvenime įvyko 1244 metais, kai jis sutiko klajojantį mistiką Šamsą iš Tebrizo. Šamsas buvo alchemikas, teologas, mistikas, bet vieną dieną jis paliko už nugaros patogų gyvenimą ir tapo elgetaujančiu atsiskyrėliu, ieškančiu Dievo ne knygoje, o atsiduodamas ekstazei, ignoruodamas tradicines religijos formas. Jis vaikščiojo vilkėdamas skarmalus, buvo šiurkštus, ekscentriškas, kai kurie amžininkai jį laikė tiesiog išprotėjusiu. Rumi šį klajūną, kuris buvo vyresnis daugiau negu dvidešimčia metų, laikė mokytoju, žmogumi, galinčiu at-

verti tiesiausią kelią link Dievo, o Šamsas priėmė jį kaip mokinį, kurio ieškojo jau daugelį metų. Jie tapo neperskiriamais draugais, ši draugystė truko kelerius metus. Rumi neatpažįstamai pasikeitė – vis labiau atsiduodamas bendravimui su Šamsu, ekstazinėms meditacijoms, jis ėmė vengti pamokslų ir tiesioginių pareigų. Kilmingo, visuomenės gerbiamo mokytojo, pamokslininko ir laukinio prašalaičio draugystė kėlė aplinkinių ir Rumi šeimos nepasitenkinimą. Šamsas, sulaukęs grasinimų būti nužudytas, išvyksta iš Konijos, tačiau po ilgus mėnesius trukusių paieškų vėl grąžinamas į Rumi namus. Vis dėlto 1247 metais Šamsas vėl dingsta, šįkart galutinai. Manoma, kad jį nužudė Rumi jaunėlis sūnus ar mokiniai.

7

Rumi labai skausmingai išgyveno mylimo mokytojo netektį. Jis visiškai atsisakė pamokslų ir paskaitų, o savo skausmą išreiškė muzika, šokiu ir poezija. Dauguma jo tekstų parašyti nuo trisdešimt septynerių iki šešiasdešimt septynerių metų; jis sukūrė tris tūkstančius meilės eilėraščių, skirtų Šamsui, pranašui Mahometui ir Dievui, apie du tūkstančius rubajatų, šešių tomų dvasinį epą „Masnavi“, kurį sudaro apie dvidešimt šešis tūkstančius dvieilių. Šis kūrinys laikomas vienu įtakingiausių veikalų islamiškajame pasaulyje. Osmanų imperijos laikais net buvo steigiamos specialios institucijos, nagrinėjančios Rumi palikimą.

Rumi poeziją kūrė ne taip, kaip mes tokią kūrybą suprantame šiandien. Poeziją, muziką ir šokių jis įtraukė į religinę

praktiką. Jis sukdamosi šokdamas, medituodamas ir kartu kurdamas poeziją, kurią skaitydavo balsu. Poetui mirus tas šokis tapo tradicinis, ir šiandien jį atlieka Besisukančių dervišų ordino nariai. Praėjus šimtmečiams poeto kūriniai deklamuojami, dainuojami, jiems kuriama muzika, jie įkvepia romanus ir filmus.

Rumi mirė 1273 metais Konijoje, ten ir buvo palaidotas šalia tėvo. Didžiajam sufijų poetui atminti Konijoje buvo pastatytas mauzoliejus ir pavadintas Mevlanos vardu. Jame glaudžiasi mečetė, dervišų gyvenamieji pastatai ir šokių salė. Šventa vieta yra gausiai lankoma gerbėjų iš viso pasaulio.

8 Rumi kūrybinį palikimą sunku apibūdinti keliais sakiniais. Pirmiausia jis yra džiaugsmo ir meilės poetas.

*Nepaliestas Meilės
yra tarsi besparnis paukštis.
Ką jis išmano apie pasaulį,
Žinančiojo nepažindamas?*

Savo kūryboje jis mokėsi ir mokė meilės, ieškojo kelio ir būdo atsiduoti savo Mylimajam, su juo susiliesti, tapti vienu. Rumi, įkvėptas Šamso, buvo tikras, kad pačiame žmoguje tyvuliuoja žinių ir išminties rezervuaras, kuriam reikia leis-

ti ištrykšti tarsi fontanui. Būtent meilė jam buvo pažinimo ir gyvenimo šaltinis. Tačiau liežuvis neapsiverstų Rumi kūrybą pavadinti meilės lyrika. Jo meilės samprata aprėpia pačius giliausius klotus ir pakopas, ji susijusi su būties pamatais, su gyvenimu nuolatinėje mirties akivaizdoje. Poeto kūryba permelkta misticizmo, jis neieško Dievo išoriniame pasaulyje, tradicinėje religijoje, nepaiso įprastų dievoieškos formų.

*Anapus tikėjimo ir netikėjimo
plyti neaprepiama ekstazės erdvė,
kur mistikas guldo galvą
ant Tiesos pagalvės.*

9

Tačiau meilės poeto eilės neapsiriboja vien jausmų pasauliu. Rumi buvo gerai susipažinęs su senosiomis tradicijomis, mitologijomis, religiniais veikalais, su senaisiais graikų filosofais, todėl jo kūrinuose intelektualumas susipina su aistra, juos skaitantis žmogus turi ne tik virpėti iš jaudulio, bet ir įtempti protą bei vaizduotę. Rumi savo kūriniais siekia pamokyti skaitytoją, parodyti jam kelią anapus ego, bet tai ne moralizavimas – tai mokytojo žodis. Mokytojo, kuris pasiryžęs kiekvieną akimirką tapti mokiniu. Pasakojama, kad į poeto laidotuves susirinko ir musulmonai, ir žydai, ir krikščionys. Jo

poezija ir jo mokymas buvo aukščiau konfesijų ir religinių dogmų. Todėl nenuostabu, kad ir mūsų dienomis Rumi sulaukia vis daugiau skaitytojų.

Vakaruose susidomėjimas Rumi išaugo septintame dešimtmetyje, kai intelektualai, poetai, jauni žmonės vis labiau sukosi nuo materialistinio pasaulio ir atsakymų ėmė ieškoti gręždamiesi į Rytų išmintį. Tuo metu itin susidomėta sufizmu, o Vakarų intelektualams Rumi tapo pagrindiniu sufizmo vėliavnešiu. Radosi vis daugiau vertimų, ypač JAV, jie skyrėsi forma ir pobūdžiu – nuo pažodinių iki rimuotų.

10 Įdomu tai, kad populiariausi, geriausiai parduodami vertimai yra Rumi kūrinų poetinės interpretacijos. 1976 metais poetas Robertas Bly perdavė savo kolegai Colemanui Barksui persų poeto eilėraščių vertimus į anglų kalbą ir paprašė „išlaisvinti juos iš narvų“. Barksas taip ir padarė, jis atsisakė sunkios, nerangios akademinės kalbos ir perrašė tekstus laisvosiomis eilėmis. Per daugiau nei tris dešimtmečius jis išleido dvidešimt dvi Rumi knygas, kurios buvo verčiamos į kitas kalbas ir parduotos daugiau nei dviejų milijonų tiražu visame pasaulyje. Tokie Rumi vertimai, atsisakantys rimavimo ir eilėraščio struktūros, daugiausia dėmesio skiriantys žiniai, kurią perduoda tekstas, Vakarų pasaulyje tapo populiariausi.

Šią knygą verčiau iš anglų kalbos, eilėraščiai joje vertėjų į anglų kalbą buvo atrinkti iš įvairių Rumi veikalų. Knygoje jo kūryba buvo versta būtent tokiu pavidalu – laisvosiomis eilėmis,

artėjančiomis prie poetinės prozos ar aforizmų. Man teko nelengvas uždavinys perduoti svarbiausią Rumi žinią, mėginant nuspėti poeto ketinimus ir jo vertėjų į anglų kalbą sumanymus. Tikiuosi, kad ši pirmoji persų poeto knyga lietuvių kalba sudomins skaitytojus, leis bent per vertimų stiklą prisiliesti prie Rumi išminties ir meilės. Pamąstyti apie meilės poeziją ir poezijos meilę.

Eugenijus Ališanka

2 i e l o s
2 o b a s

PIRMA DALIS

Sugrįžk, mano siela, kiek dar
tūnosi apgaulės sode?

Siunčiau tau šimtus žinučių,
rodžiau šimtus kelių,
arba tu niekada jų neskaitei,
arba manų patarimų nepaisai.

Sugrįžk, mano siela, negaiški
su kietaširdžiais,
jie tavęs neįvertina.

Kam ieškai vandens,
kai esi srautas?

Ar pamiršai? Esi karaliaus
sakalas, esi Mylimojo

spindulys, dieviškasis stebuklas!

Pataikaudami savo puikybei vaikomės
trumpalaikių pavidalų.

16 Kaip keista, būdami tokie nereikšmingi,
mes puoselėjame tokias didžias iliuzijas.

Nesielvartauki dėl būtų džiaugsmų, būk tikras,
jie vėl pasirodys kitu pavidalu.

Vaikas džiaugias žindomas pienu,
bet sykį atjunkęs jis naują džiaugsmą atranda,
duoną ir medų.

Džiaugsmas rodos įvairiais pavidalais,
jis keliauja iš vienos vietos į kitą.

Jis gali staiga apsireikšti lietumi
ar rožių lysve; štai jis ateina kaip vanduo,
štai kaip grožis ar kaip skalsi duona.

Bet nelauktai jis gali parodyti veidą
iš anapus širmos ir sunaikinti visus stabus,
trukdančius tau ieškoti Dievo.

Miegant, kai siela palieka kūną,
tu gali susapnuoti save kaip aukštą kiparisą
ar nuostabią rožę, bet įspėju, mano drauge,
visi šie vaiduokliai išnyksta,
vos tik siela sugrįžta į kūną.

Nepasikliauki niekuo, tik sava širdimi.

Žmogus gali išverti trumpą lietų,
tačiau netrukus jau ieško pastogės,
o antys kryksi laimingos,
nes lietaus vanduo jas maitina.

